

Залужний В. Г.,

*кандидат юридичних наук,
декан*

Криворізького факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

Павліченко Є. В.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінально-правових дисциплін

Криворізького факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ ЮРИДИЧНО-КОМПАРАТИВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

DETERMINATION OF MAIN DIRECTIONS OF LEGAL COMPARATIVE RESEARCH IN CRIMINAL LAW

У статті відзначено, що за сучасних умов криміналістику потрібно представляти як інтернаціональну науку. При цьому виникає потреба проведення обміну відомими криміналістичними дослідженнями та розглядати цей процес як резерв для розвитку світової криміналістики.

У статті висвітлено сутність компаративістичних досліджень у сфері кримінального права та означено цілі юридично-компаративістичних досліджень у криміналістиці. Протидія кримінальній активності населення стає важливою проблемою у сучасній Україні.

Встановлено, що метод порівняльного правознавства, або компаративістський метод, полягає у вивченні норм кримінального права країн як близького, так і далекого зарубіжжя з метою їх зіставлення, порівняння з нормами кримінального права України.

Означено, що метод порівняльного правознавства стає одним із провідних та універсальних методів у системі методологічної бази наукових досліджень, компаративістські дослідження дають змогу ефективно виявити прогалини і вади національного законодавства, встановити найбільш досконалі правові формули, додають аргументів на користь тієї чи іншої теоретичної позиції.

Встановлено, що нині порівняльний аналіз світової та української криміналістики треба визначати як провідне завдання, що поставлене перед криміналістичним суспільством. За таких умов необхідно вивчати зарубіжний досвід щодо розроблення та застосування криміналістичних технологій з метою їх практичного використання.

Показано, що проведення компаративістичних досліджень повинне передбачати вивчення особливостей загальновідомих шкіл, брати до уваги кримінально-процесуальні, кримінологічні, юридично-соціологічні й інші аспекти, котрі досліджують юридичні та соціально-культурні умови заснування та реалізації криміналістичних досліджень.

Встановлено, що до основних цілей юридично-компаративістичних досліджень у криміналістиці доцільно віднести такі: пізнавально-інформаційні, аналітичні, інтеграційні, критичні. Досягнення кожної із означених цілей дасть змогу накопичити інформацію про стан закордонного криміналістичного досвіду та вивчити його, критично проаналізувати зарубіжний і національний досвід у порівнянні, а це спричинить збагачення технології для вирішення практичних завдань. З метою забезпечення однозначності юридично-компаративістичних досліджень у сфері криміналістики доцільно виділити окремі блоки, що нададуть підставу абстрагуватися від відмінностей у системах наук у різних державах: теоретичний, де розглядаються загальнотеоретичні наукові аспекти криміналістики; практичний, де розглядаються конкретні криміналістичні технології.

Компаративістичний елемент повинен стати нормою для дослідження у сфері кримінального процесу як найбільш наближеного до криміналістичної галузі.

Ключові слова: *компаративістика, порівняльно-правовий метод дослідження, наука кримінального права, міжнародне кримінальне право.*

The application of the comparative method in the science of forensic law is considered. The main goals of legal comparative research have been established, the main of which are cognitive-informational, integral, and critical ones. It is shown that the achievement of each goal will allow to accumulate information about foreign forensic experience, critically analyse it in comparison and will enrich the technology to solve practical issues.

The article shows that comparative studies is a field of basic research, built on a significant number of knowledge about the subject, methodology of implementation, formation and development of comparative law analysis. Focusing on the specific semantic meanings of the term “comparative studies” allows to reflect its content more particularly.

It is argued that the comparative element should become a norm for research in the field of forensic process as the closest to the forensic field. The essence of the comparative method of research is to compare the objects of legal reality of different states in order to identify similarities or differences between them, as well as the terms that denote them.

It is shown that comparative studies as a method of studying law is characterized by the study of the institutions of not a single legal system (law system of one state), but two or more systems, with the aim of revealing the common or the different and the opposite. It is noted about the need to distinguish the comparative jurisprudence and the study of foreign law, as well as foreign and international experience. A one-sided analysis of foreign law is not a comparative study, just as the experience of an separate state, regardless of its socio-economic system, the typical legal framework for a certain legal family, or international political authority cannot be considered an international legal experience.

The article shows that the main practical task is to identify similar legal problems of the criminal law system and ways to solve them in order to use the available positive results to improve national legislation and, in addition, to avoid mistakes that have already occurred in other countries when solving these legal issues. The results of a comparative study of world legal order become the material for subsequent unification of law in the international sphere. Thus, there is a direct link and interdependence between comparative jurisprudence, international law and national law. And this connection is most clearly manifested in the field of criminal law.

It seems that comparative studies as a method is a set of techniques, methods, recommendations and rules for using the comparison operation in jurisprudence. As a separate area of scientific knowledge, comparative studies can be defined as a methodology for applying comparative legal analysis, the science of means of comparative cognition of the essence, content and patterns of development of legal systems.

Comparative studies realize information-analytical, methodological, integration, pedagogic and educational functions.

The understanding of comparative forensic science as a modern stage in the development of comparative law is substantiated, the peculiarities of legal comparative studies in comparison with comparative jurisprudence are revealed. Historical researches of legal comparative studies seem to be promising.

It is shown that comparative research in forensic science pursues the following practical goals: to promote the convergence and unification of the legislation of different states in those areas, where it is obviously necessary; development of proposals for improving their own national systems of law on the basis of studying the legal experience of foreign states. It is argued that the achievement of these purely practical goals is especially urgent at the present time due to large-scale integration processes in the European Union and projects for adoption of pan-European acts, such as the European Civil Code and the pan-European Constitution.

The article indicates that comparative legal research is undergoing significant development. It is aimed at clarifying the patterns of development of modern legal systems, improvement of national legislation. The significance of these studies lies in the fact that they allow not only to approach from a broader angle of view to the solution of many traditional issues of jurisprudence, but also to pose a number of new problems.

Key words: *comparative studies, norm, comparative method, science, criminal law.*

Актуальність теми. Загальновідомо, що кримінальне право – одна із фундаментальних галузей права. Кримінальне право як галузь права – це система юридичних норм, що встановлюють, які суспільно небезпечні діяння є злочинами і які покарання підлягають застосуванню до осіб, що їх вчинили.

Протидія кримінальній активності населення стає важливою проблемою у сучасній Укра-

їні. Це пов'язано з тим, що рівень злочинності в останні роки суттєво підвищився. З огляду на кримінальні сучасні напрями, актуалізуються питання кримінально-правового забезпечення охорони життєво важливих інтересів людини та громадянина, суспільства, держави й людства від кримінально караних посягань. Висловлене вказує на актуальність цього дослідження із використанням порівняльно-правових методів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кримінальне право займає особливе місце в правовій системі України. Це зумовлено його предметом і методом правового регулювання. Водночас кримінальне право має певний зв'язок з іншими галузями законодавства, оскільки охороняє від злочинних посягань суспільні відносини і цінності, що регулюються цими галузями законодавства.

Над проблемою компаративістичних досліджень у сфері кримінального права працювали провідні вчені, які зробили істотний внесок у розвиток науки кримінального права: М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, Х.Н. Бехруз, В.І. Борисов, І.Г. Богатирьов, Є.М. Бодюл, В.К. Гришук, О.М. Джу́жа, В.П. Казимирчук, О.Г. Колб, О.Ф. Кістяківський, П.П. Михайленко, А.В. Савченко, В.В. Сташис, М.С. Таганцев, В.Я. Тацій, В.М. Трубников та інші.

Вчені Б.О. Кирись, В.О. Навроцький, Ю.В. Орлов, А.В. Савченко, В.О. Туляков, М.І. Хавронюк, С.С. Яценко використовують комплексний підхід щодо мети застосування компаративістики у кримінально-правових дослідженнях.

Починаючи з Міжнародного конгресу порівняльного права 1900 р. з'явилася велика кількість досліджень, що мають в основі найрізноманітніші критерії класифікації. Найбільш відомими в сучасній компаративістиці стали періодизації, запропоновані французьким спеціалістом Рене Давидом та німецькими авторами Конрадом Цвайгертом та Хайном Кьотцем [3].

В.О. Туляков стверджує, що суто технічно порівняльно-правовий метод застосовується протягом таких класичних етапів наукового дослідження, для яких властиві свої закономірності та особливості застосування, як етап визначення системи збору даних, етап аналізу даних [5].

Для кримінального права України, як підкреслює вітчизняний компаративіст А.В. Савченко, метод порівняльного правознавства стає одним із провідних та універсальних у системі методологічної бази наукових досліджень [4].

Як зазначає М.І. Хавронюк, компаративістські дослідження дають змогу ефективно виявити прогалини і недоліки національного

законодавства, встановити найбільш досконалі правові форми, додають аргументів на користь тієї чи іншої теоретичної позиції [6].

Метод порівняльного правознавства, або компаративістський метод, полягає у вивченні норм кримінального права країн як близького, так і далекого зарубіжжя з метою їх зіставлення, порівняння з нормами кримінального права України [1; 2].

Цей метод дає можливість оцінити ті чи інші норми кримінального права іноземних країн на предмет їх використання в нашому законодавстві.

Виклад основного матеріалу. За сучасних умов криміналістичне право доцільно розглядати у контексті юридичної компаративістики. Нині це є одним із найбільш актуальних напрямів сучасної юриспруденції. Слід підкреслити, що криміналістика з метою свого розвитку потребує проведення компаративістичних досліджень поряд із дослідженнями у правовій науці.

За сучасних умов кримінальне право потрібно представляти як інтернаціональну науку. При цьому виникає потреба проведення обміну відомими криміналістичними дослідженнями та розглядати цей процес як резерв для розвитку світової криміналістики.

Нині порівняльний аналіз світової та української криміналістики треба визначати як провідне завдання, що поставлене перед криміналістичним суспільством. За таких умов необхідно вивчати зарубіжний досвід щодо розроблення та застосування криміналістичних технологій із метою їх практичного використання.

У цьому зв'язку в умовах глобалізації та інтернаціоналізації для вирішення проблемних питань потрібно сформуванню науково-теоретичну основу, враховуючи закритість української компаративістики від зарубіжних компаративістичних шкіл.

Вищезначене підкреслює доцільність та необхідність використання юридичної компаративістики.

Предметом юридичної компаративістики повинні виступати правові системи щодо становлення принципів та закономірностей їх виникнення, становлення, розвитку, функціонування та взаємодії між собою.

При цьому правові системи є набором різних правових явищ, що об'єднані за визначеними принципами.

Базовим критерієм поділу правових систем у юридичній компаративістиці є прив'язка до цих систем чи до інших держав (групи держав). Для правових систем, що об'єднані за принципом приналежності до групи країн, за умови наявності загальних характеристик належить правова сім'я та їх поєднання.

Слід підкреслити, що аналогом правових сімей у криміналістиці є криміналістичні школи, серед яких виділено англосаксонську, романську, австро-німецьку, які вирізняються криміналістичними розробками та конкретними технологіями.

Сучасне означення криміналістики передбачає, що вона є систематизованим набором технологій щодо виявлення, отримання, аналізу та використання кримінальної інформації.

Криміналістика має безпосередній зв'язок із чинним законодавством у нормативному та соціальному втіленні. Технології вирішення криміналістичних завдань зумовлені інакшею правовою системою. У цьому зв'язку криміналістичні технології мають залежність від чинного правового порядку, у тому числі допустимих засобів та методів доказування та роботи з доказовою інформацією й організацією дослідження кримінальних явищ. Криміналістичний характер дії містить технічні, тактичні та методологічні аспекти, включаючи ті, що адаптовані до системи національної криміналістики.

Проведення компаративістичних досліджень повинне передбачати вивчення особливостей відомих криміналістичних шкіл, взяття до уваги кримінально-процесуальних, кримінологічних та юридично-соціологічних аспектів, котрі досліджують юридичні та соціально-культурні умови заснування та реалізацію криміналістичних досліджень.

З метою забезпечення однозначності юридично-компаративістичних досліджень у сфері криміналістики доцільно виділити окремі

блоки, що нададуть підставу абстрагуватися від відмінностей у системах наук у різних державах: теоретичний, де розглядаються загальнотеоретичні наукові аспекти криміналістики; практичний, де розглядаються конкретні криміналістичні технології.

До основних цілей юридично-компаративістичних досліджень у криміналістиці доцільно віднести такі:

- пізнавально-інформаційні – це отримання інформації про стан криміналістики в інших країнах;

- аналітичні – це вивчення теорії та принципів, механізмів, закономірностей та міри ефективності використання криміналістичних технологій у конкретних правових, соціально-культурних та технічних умовах;

- інтеграційні – це зближення національної та зарубіжної криміналістики у сфері теорії та практики;

- критичні – це виявлення негативних особливостей як зарубіжної, так і національної криміналістики;

- просувачі – це надання наукової і практичної юридичної та експертної оцінки щодо досягнень національної криміналістики.

Досягнення кожної з означених цілей дасть змогу накопичити знання про стан закордонного криміналістичного досвіду та вивчити його, критично проаналізувати зарубіжний і національний досвід у порівнянні, а це спричинить збагачення технології для вирішення практичних завдань.

Компаративістичний елемент повинен стати нормою для дослідження у сфері кримінального процесу як найбільш наближеного до криміналістичної галузі.

Висновки та подальші наукові розвідки. Вищевикладене дає змогу зробити висновок, що стаття є інтегрованим порівняльно-правовим дослідженням, яке дасть змогу поліпшити проведення компаративістичних досліджень у галузі права. Напрямами подальших досліджень є визначення сутності як горизонтального, так і вертикального порівняння в історичному контексті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кресін О.В. Порівняльне правознавство в Україні: сучасна проблематика та перспективи розвитку. *Міжнародне право і національне законодавство* : зб. наук. пр. К. : Київ. міжнар. ун-т. 2014. № 2(3). С. 58–93.

2. Методологія порівняльно-правових досліджень. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Загальна теорія права. 2017. 952 с.
3. Рене Давид, Камилла ЖофFRE Спинози. Основные правовые системы современности / пер. с фр. 2009. 456 с.
4. Савченко А.В. Кримінальне законодавство України та федеральне кримінальне законодавство Сполучених Штатів Америки: комплексне порівняльно-правове дослідження : монографія. К. : КНТ. 2007. 594 с.
5. Туляков В.О. Порівняльний метод у науці кримінального права. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2014. № 1(2). С. 29–40.
6. Хавронюк М.І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації : монографія. К. : Юрисконсульт. 2006. 1048 с.